

УДК 354:378

ХОЖИЛО Ірина Іванівна,

д-р наук держ. упр., доц., проф. каф. держ. упр.

та місц. самоврядування ДРІДУ НАДУ

ГУМАНІСТИЧНИЙ ІМПЕРАТИВ У СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Висвітлюються питання щодо гуманістичного спрямування навчальних програм підготовки магістрів державного управління в Україні. Аналізується сучасний стан реалізації гуманістичного підходу в системі підготовки кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування крізь призму завдань Стратегії державної кадрової політики на 2012 – 2020 рр. та Концепції розвитку магістерських програм у галузі знань «Державне управління».

Ключові слова: Стратегія державної кадрової політики, Концепція розвитку магістерських програм у галузі знань «Державне управління», навчальні програми, гуманістичний імператив, підготовка магістрів.

***Хожило И. И.* Гуманистический императив в системе учебных дисциплин подготовки магистров государственного управления в Украине**

Освещаются вопросы относительно гуманистической направленности учебных программ подготовки магистров государственного управления в Украине. Анализируется современное состояние реализации гуманистического подхода в системе подготовки кадров для органов государственной власти и органов местного самоуправления через призму задач Стратегии государственной кадровой политики на 2012 – 2020 гг. и Концепции развития магистерских программ в области знаний «Государственное управление».

Ключевые слова: Стратегия государственной кадровой политики, Концепция развития магистерских программ в области знаний «Государственное управление», учебные программы, гуманистический императив, подготовка магистров.

Khozhylo I. I. Humanistic imperative at system of academic courses in masters' of public administration training

Issues on humanistic tendency in academic courses of Masters' of Public Administration training in Ukraine are highlighted. Current state of humanistic approach realization at the system of personnel training for public and local government authorities is analyzed at the context of objectives of Strategy on State Personnel Policy on 2012 – 2020 and Concept of Master Programs Development in the field of knowledge «Public Administration».

Key words: Strategy on State Personnel Policy, Concept of Master Programs Development in the field of knowledge «Public Administration», academic courses, humanistic imperative, Masters' training.

Постановка проблеми. Підготовка висококваліфікованих управлінських кадрів, здатних ефективно працювати на користь держави та реалізовувати системні зміни для забезпечення її конкурентоспроможності у світі, є вельми актуальною державно-управлінською проблемою. Адже сьогодні українська держава як ніколи потребує менеджерів-професіоналів – державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, які мають системні теоретичні знання, практичні вміння й навички щодо вирішення актуальних проблем і виконання пріоритетних завдань розвитку держави, ефективного цільового управління нею в ринкових умовах, дотримання європейського рівня надання публічних послуг та забезпечення їх якості. У цьому контексті проблема гуманізації професійної підготовки магістрів державного управління переходить у сферу пріоритетних державних інтересів, сутність яких задекларована в Конституції України, відповідних указах Президента України, Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», Національній доктрині розвитку освіти в Україні, законах України «Про освіту», «Про державну службу», Концепції розвитку магістерських програм галузі знань «Державне управління» тощо. А відтак зазначена проблема потребує відповідних організаційних підходів до її імплементації в навчальні програми підготовки магістрів державного управління в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду теоретичних аспектів підготовки державно-управлінських кадрів в Україні присвячені праці багатьох

вітчизняних дослідників, а саме М. Білінської, Д. Дзвінчука, Ю. Кальниша, Н. Липовської, В. Лугового, Ю. Оболенського, Т. Пахомової, О. Поважного, І. Розпутенка, А. Рачинського, С. Серьогіна, В. Сороко; організації навчального процесу, методичним аспектам навчання – С. Клімової, Т. Кошової, Н. Синициної, І. Шпекторенка, С. Хаджирадєвої; регіональним та галузевим аспектам дослідження проблем післядипломної освіти службовців, у тому числі з урахуванням зарубіжного досвіду, присвятили наукові праці Б. Адамов, М. Нинюк, В. Чмига та інші вітчизняні дослідники. Але попри значний науковий доробок фахівців, проблему гуманістичного спрямування навчальних програм підготовки магістрів державного управління в Україні на даний час можна вважати не до кінця опрацьованою. А тому постає актуальним необхідність здійснення більш ґрунтовних наукових досліджень у цьому напрямі.

Мета статті полягає в дослідженні сучасного стану реалізації гуманістичного підходу в системі підготовки магістрів державного управління в Україні на основі аналізу змісту навчальних програм.

Виклад основного матеріалу. Розгляд проблематики гуманізаційного виміру публічного управління пов'язаний як зі становленням української держави, так і з формуванням самого інституту державної служби. Оскільки основною функцією державної служби є управління, то від його якості значною мірою залежить майбутній розвиток української держави.

Відповідно до положень Конституції України, наша держава проголошена незалежною, демократичною, правовою, соціальною державою. Практичний зміст реалізації зазначених положень здійснюється через державно-управлінську діяльність, акцентування гуманізаційної складової в цьому процесі з метою досягнення європейських стандартів рівня життя для громадян України.

В Україні за роки незалежності відбулися кардинальні зміни в усіх сферах життя суспільства. Значним здобутком державотворення слід вважати впровадження демократичних основ управління, деідеологізацію всіх сфер суспільного життя, впровадження принципів ринкової економіки, формування громадянського суспільства, свобода слова тощо [4]. Гуманістичний вимір державного управління полягає, насамперед, у тому, що саме людина стає центральним суб'єктом та, водночас, об'єктом управлінської діяльності, а індивідуальні природні здібності й

потенціал кожної особистості поступово перетворюються на найважливішу складову суспільних відносин. Таким чином, людина стає метою, а не засобом управлінської діяльності, яка здійснюється для неї й заради неї, забезпечуючи можливості для самореалізації абсолютно для всіх суб'єктів публічного управління. Людиновимірність суспільних процесів передбачає формування особистості управлінця, спрямованого на рефлексивну діяльність і мислення в сучасному мережному середовищі. Крім того, людиновимірність націлює його діяльність на вдосконалення та професійний розвиток, підсилює розуміння його призначення та місії в нових умовах організаційних системних змін.

Значну роль у цьому процесі відіграє система освіти. Підготовка державних службовців – це здобуття освіти відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, магістра за спеціальностями, спрямованими на професійну діяльність на державній службі, а також навчання в аспірантурі та докторантурі. У ст. 29 Закону України «Про державну службу» визначено, що державним службовцям створюються умови для навчання і підвищення кваліфікації у відповідних навчальних закладах та шляхом самоосвіти [5].

3 травня 1995 р. головним вищим навчальним закладом у системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та осіб місцевого самоврядування стала Національна академія державного управління при Президентіві України та її регіональні інститути в Дніпропетровську, Львові, Одесі, Харкові. Упродовж існування Національна академія державного управління при Президентіві України досягла значних успіхів у становленні та розвитку освітньої та науково-дослідної роботи, здобула високий авторитет у системі вищих органів державної влади України, утвердила свою лідерську роль у розвитку теорії і методології державного управління, досягла значних позитивних результатів у виконанні головного завдання – підготовці високопрофесійних кадрів для державного управління та місцевого самоврядування, сприяння формуванню державно-управлінської та політичної еліти держави. Це надало можливість на законодавчому рівні закріпити спеціальний статус Національної академії при Президентіві України та її регіональних інститутів. Так, відповідно до п. 2 ст. 30 Закону України «Про державну службу» визначено, що головним вищим навчальним закладом у системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у галузі знань

«Державне управління» є Національна академія державного управління при Президентіві України. Зазначена правова норма встановлює високі вимоги до забезпечення належного рівня якості професійної підготовки слухачів та відкриває нові можливості для здобуття професійної освіти та пріоритетного працевлаштування.

Підготовка сучасних менеджерів для державного управління в Національній академії державного управління при Президентіві України супроводжується впровадженням комплексної системи навчання [1]. Її інноваційний характер передбачає оперативне оновлення змісту, форм, методів, засобів навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з метою забезпечення органів влади всіх рівнів сучасними управлінськими кадрами. Сьогодні Національна академія державного управління при Президентіві України пропонує державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування магістерську підготовку за напрямом «Державне управління», яка представлена 11 спеціальностями і 53 спеціалізаціями [2]. У регіональних інститутах підготовка управлінських кадрів здійснюється відповідно до потреб регіонів (таблиця).

На початковому етапі становлення загальнонаціональної системи підготовки управлінських кадрів структура магістерських програм передбачала побудову модулів навчальних дисциплін, що забезпечують формування академічного магістра-дослідника (1995 – 2002 рр.; спеціальності «Державне управління», «Державна служба», «Управління суспільним розвитком»).

**Перелік спеціальностей магістерської підготовки
за напрямом «Державне управління» в регіональних інститутах
Національної академії державного управління при Президентіві України**

Назва ВНЗ	Назва спеціальності
Національна академія державного управління при Президентіві України	1) державне управління; 2) управління суспільним розвитком; 3) публічна політика та управління; 4) регіональне управління; 5) місцеве самоврядування; 6) публічне адміністрування; 7) державне управління у сфері охорони здоров'я; 8) державне управління у сфері освіти; 9) державне управління у сфері національної безпеки; 10) електронне урядування; 11) парламентаризм та парламентська діяльність

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління НАДУ	1) державне управління; 2) публічне адміністрування
Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ	1) державне управління; 2) державна служба; 3) публічне адміністрування
Одеський регіональний інститут державного управління НАДУ	1) державне управління; 2) публічне адміністрування
Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ	1) державне управління; 2) державна служба; 3) публічне адміністрування

Наступний етап розвитку загальнонаціональної системи підготовки управлінських кадрів передбачав скерування модулів навчальних програм на практико-орієнтований підхід, метою якого було формування компетентностей професійного магістра державного управління. Це забезпечило можливість для відкриття в Національній академії державного управління при Президентіві України та її регіональних інститутах ряду нових спеціальностей – «Публічна політика та управління», «Регіональне управління», «Місьцеве самоврядування», «Публічне адміністрування», «Державне управління у сфері охорони здоров'я», «Державне управління у сфері освіти», «Державне управління у сфері національної безпеки», «Електронне урядування», «Парламентаризм та парламентська діяльність» (2002 – 2010 рр.).

Президентські модернізаційні реформи, спрямовані на реалізацію національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави, зумовили запровадження нових підходів у сфері кадрової політики. Усе це обумовило появу суспільного запиту на підготовку сучасної управлінської еліти, який був обумовлений активізацією реформ та структурно-функціональною перебудовою органів державної влади в контексті сервісно-орієнтованої діяльності, розпочався наступний етап – етап модернізації загальнонаціональної системи підготовки управлінських кадрів в Національній академії державного управління при Президентіві України. Головною метою на цьому етапі є адаптація змісту навчальних програм підготовки магістрів до контенту відповідних навчальних програм у вищих

навчальних закладах країн ЄС та елітної підготовки фахівців, зокрема в межах запровадження нової форми навчання Президентського кадрового резерву «Нова еліта нації» (з 2010 р. до сьогодні). Слід зазначити, що на цьому етапі в навчальних програмах значно підсилюється аналітично-прагматична складова шляхом встановлення зв'язків із суб'єктами системи виконавчої влади, іншими державними органами, установами та організаціями громадського сектору. Модернізація навчальних програм на цьому етапі має на меті скерування змісту теоретичної бази та прикладних аспектів підготовки під потреби державних органів дипломованих фахівців, спроможних реалізовувати компетенції посад у контексті реалізації завдань Стратегії державної кадрової політики на 2012 – 2020 роки [6]. Тож забезпечення належної підготовки фахівців до роботи в пріоритетних сферах державного управління вимагає не тільки залучення до навчання найбільш обдарованих громадян України, але й передбачає вдосконалення змісту навчальних програм з урахуванням принципу компліментарності сучасним викликам.

Як зазначає вітчизняний дослідник М. І. Лахижа, особливістю сучасного етапу суспільного розвитку є те, що чинна публічна адміністрація України не відповідає стратегічному курсу держави на демократію та досягнення європейських стандартів належного врядування, оскільки залишається неефективною, схильною до корупції, внутрішньо суперечливою, надмірно централізованою, закритою від суспільства, громіздкою і відірваною від потреб громадян [2]. Отже, вихід із цієї ситуації полягає в наданні державно-управлінській діяльності гуманістичного виміру, що, у свою чергу, включає в себе гуманістичні орієнтири й цінності. Тому надзвичайно важливим аспектом модернізації навчальних програм є імплементація до їх змісту спеціальних тем з гуманізації державного управління. Проведений аналіз сучасного наповнення навчальних планів показав, що ця проблематика включена до розгляду в нормативну частину більшості спеціальностей галузі знань «Державне управління» і представлена такими навчальними дисциплінами:

- «Управління соціальним і гуманітарним розвитком» (спеціальності «Державне управління», «Державне управління у сфері національної безпеки»);
- «Державна політика в соціогуманітарній сфері» (спеціальності «Державне управління у сфері охорони здоров'я»; «Державне управління у сфері освіти»;

«Публічна політика та управління»; «Місьцеве самоврядування»; «Регіональне управління»; «Електронне урядування»).

Водночас навчальні плани підготовки магістрів за спеціальностями «Парламентаризм та парламентська діяльність» і «Публічне адміністрування» в нормативній частині не містять тем до розгляду гуманізаційних аспектів державного управління. Це є підставою для подальшого вдосконалення змісту навчальних дисциплін підготовки магістрів державного управління в Національній академії державного управління при Президентіві України та її регіональних інститутах, адже спеціальність «Публічне адміністрування» відкрита в усіх названих навчальних закладах.

Отже, як показав сучасний стан реалізації гуманістичного підходу в системі підготовки кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, місєю магістерських програм у галузі державного управління є професійна підготовка висококваліфікованих відповідальних кадрів для державного управління та місцевого самоврядування, спроможних розробляти, аналізувати і реалізовувати державну політику, творчо, ефективно й результативно виконувати управлінські функції, сприяти інноваційним процесам у суспільстві з метою утвердження соціальної справедливості, демократії, забезпечення прав і свобод людини, сталого розвитку на основі світових та європейських стандартів.

Висновки. Розгляд сучасного стану реалізації гуманістичного підходу в системі підготовки кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування показав, що побудована в Національній академії державного управління при Президентіві України та її регіональних інститутах система навчання в структурно-функціональному плані спроможна забезпечувати виконання державного замовлення на підготовку кваліфікованих управлінських кадрів відповідно до визначених державою пріоритетів соціально-економічного розвитку та завдань Стратегії державної кадрової політики на 2012 – 2020 рр. Практичний зміст реалізації гуманістичного підходу в системі підготовки кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування представлений у Концепції розвитку магістерських програм у галузі знань «Державне управління», яка визначає пріоритети розвитку магістерських програм підготовки слухачів у контексті формування та упровадження європейських цінностей публічного врядування. Надзвичайна актуальність

виконаного дослідження дозволяє продовжити більш ґрунтовні наукові розвідки на задану тему.

Список використаних джерел

1. **Концепція** розвитку магістерських програм галузі знань «Державне управління» в Національній академії державного управління при Президентові України : рішення Вченої ради НАДУ від 19 січ. 2012 р. № 189/1 – 3. – Режим доступу : www.academy.gov.ua/doc/reforma_3/koncepcia_rozvytku.pdf.
2. **Лахижа М. І.** Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти : монографія / М. І. Лахижа. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. – 289 с.
3. **Навчальний** план Національної академії державного управління при Президентові України. – Режим доступу : academy.gov.ua/navch_plan.html.
4. **Нариси** історії державної служби в Україні / НАН України. Ін-т історії України ; ГУДС України. – К. : Ніка-Центр, 2008. – 536 с.
5. **Про державну** службу : Закон України від 16 груд. 1993 р. № 3723-ХІІ // Відом. Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
6. **Про Стратегію** державної кадрової політики на 2012 – 2020 роки : Указ Президента України від 1 лют. 2012 р. № 45/2012. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/45/2012.